

افغانستان آزاد – آزاد افغانستان

AA-AA

چو کشور نباشد تن من مباد بدین بوم و بر زنده یک تن مباد
همه سر به سر تن به کشتن دهیم از آن به که کشور به دشمن دهیم

www.afgazad.com

afgazad@gmail.com

Political

سیاسی

جمعی از کمونیست های انقلابی - افغانستان
۲۹ جولای ۲۰۲۳

بانک جهانی و موقعیت اقتصادی افغانستان تحت حاکمیت طالبان

(۱)

تصویر زیبا و دلگرم کننده اما غیر واقعی که مؤسسات و نهادهای مالی بین المللی به شمول "بانک جهانی" از موقعیت اقتصادی افغانستان تحت حاکمیت طالبان ارائه می دهند ما را واداشت تا به بررسی اجمالی از شرایط کنونی اقتصاد افغانستان در پرتو گزارش "بانک جهانی" بپردازیم. به این منظور که جنبه های پنهان، غیر واقعی و گمراه کننده این مؤسسات را عیان کنیم و همزمان نشان دهیم چگونه این مؤسسات با برجسته کردن شاخص های فرعی از اقتصاد که به صورت موقت و مصنوعی تغییر یافته اند تصویر معکوسی از واقعیت های اقتصادی جامعه ما ارائه می دهند. و چگونه تغییرات ویا بهتر شدن مختصر و محدود این شاخص ها تأثیری بر فقری که گریبان میلیون ها تن از مردم تحت ظلم و ستم افغانستان را گرفته، نخواهد داشت.

گزارش " بانک جهانی " : نه اقتصادی که سیاسی است

«تا اواسط سال ۲۰۲۲ نشانه هائی ظاهر شد که نشان می داد اقتصاد افغانستان حول تعادلی نسبی و شکننده ثبات یافته است. علی رغم این نشانه های ثبات تا هنوز نتوانسته بر فشارهای گسترده ای که خانواده های افغان با آن روبه رو هستند، فائق آید. چرا که کاهش کمک های بین المللی به بخش های خدماتی و امنیتی بر دیگر بخش های اقتصاد و بر کل توزیع تأثیر گذارده است.»^۱

گزارش دهندگان " بانک جهانی" در یک هماهنگی با سیاست های امپریالیست های غربی در تلاش اند تا مردم افغانستان و جهان را امیدوار سازند که تعادل پایدار، ثبات و فائق آمدن بر "فشارهای گسترده خانوارهای افغان" در راه است. تا اینگونه مجامع بین المللی را به عادی سازی روابط با طالبان متقاعد سازند و بدین ترتیب فرصتی فراهم سازند تا طالبان حاکمیت خود بر مردم را تثبیت کند.

گزارش های بانک جهانی به مسایل سیاسی اشاره ای ندارند. فشارهای سیاسی به توده های مردم بالاخص حذف زنان از جامعه، فشار بالای ملیت های هزاره، ازبیک و تاجیک و خصوصاً فشار سیاسی و امنیتی بالای مردم پنجشیر، اندراب، سالنگ، خوست و فرنگ، دایکندی و دیگر مردم اشاره ای ندارد. از دید آنها "رابطه ای هم بین مسایل سیاسی و اقتصادی" وجود ندارد و بهانه کاملاً "قابل توجیهی" نیز دارند که "وظیفه بانک جهانی پرداختن به مسایل اقتصادی

است و نه سیاسی". اما واقعیت این است اگر گزارش راجع به یک کشور دیگری مثلاً از اقمار امپریالیست های روسیه و چین مثل کوریای شمالی بود، آنگاه براحتی اقتصاد را به سیاست ربط می دادند اما در مورد حکومت طالبان مسایل اقتصادی از مسایل سیاسی جداست! اگر چه "گزارش اقتصادی بانک جهانی" حتی بدون اشاره به مسایل سیاسی در واقع یک گزارش سیاسی است.

چرا که گزارش اقتصادی بانک جهانی، به گونه ای تنظیم شده تا انعکاسی از نظرات و اهداف سیاسی و عملکرد حاکمان در قدرت در امریکا و غرب باشد، تا چهره مقبولی از طالبان به جهانیان نشان داده شود. همچنین امکان ثبات اقتصادی و سیاسی طالبان در منطقه نشان داده شود و شرایط و زمینه برقراری روابط عادی با طالبان فراهم بشود. در حقیقت این گزارش ادامه همان فعالیت های سیاسی است که برای قابل قبول جلوه دادن طالبان از زمان حاکمیتش به کار برده اند، به طور مثال اجلاس اسلو، اجلاس اسلام آباد، اجلاس سازمان ملل متحد در دوحه در ماه اپریل ۲۰۲۳ و همچنین تلاش هائی که برای "تعامل" با طالبان از سوی نمایندگان غرب و سازمان ملل متحد به کار برده می شود.

از طرف دیگر روشن است که این گزارش یک اعتماد به نفس سیاسی به طالبان می بخشد و به آنها این فرصت را می دهد تا با اتکاء به این گزارش از آن بهره برداری سیاسی کنند و سرکوب مردم و زنان افغانستان را با آسودگی بیشتری ادامه دهند. به عبارتی بانک جهانی یک زمینه تبلیغاتی برای ذبیح الله مجاهد سخنگوی رسمی طالبان فراهم کرده که در تونیتی بنویسد: "نرخ تورم منفی در افغانستان نتیجه مبارزه اقتصادی طالبان است. (و بر اثر این)... مبارزه اقتصادی و نتایج مثبت آن؛ نرخ مواد در افغانستان از بسیاری کشورهای متری و کشورهای روبه انکشاف هم پائین است." و همچنین اضافه می کند که از: «یافته های این فهرست واضح می گردد که افغانستان از بسیاری کشورها در کنترل تورم مقدم است»ⁱⁱ

اگر چه این گزارش به "فشار های گسترده" و نه فقر مطلق که میلیون ها خانوار افغانستان در آن گیر مانده اند، اشاره دارد، اما هدفش نشان دادن تأثیرات مثبت سیاست های طالبان است و تلویحاً چنین تصویری را می دهد که این ثبات شکننده به سوی تحکیم در حال حرکت است که در ادامه طالبان قادر خواهد بود که بر این "فشارها" فایق آیند و برای تحکیم این ثبات تلویحاً افزایش کمک های بین المللی به طالبان را توصیه می کند.

نگاهی به شاخص های اقتصادی بانک جهانی:

گزارش بانک جهانی برای دادن تصویر ثبات و تعادل نسبی در اقتصاد افغانستان به شاخص های زیر اتکاء کرده است. ۱- کاهش نرخ تورم ۲- تثبیت ارزش افغانی ۳- افزایش جمع آوری مالیات ۴- افزایش صادرات که به آنها به طور مختصر می پردازیم.

۱: در مورد کاهش تورم:

گزارش ماه جنوری بانک جهانی بر کاهش پیوسته تورم از نومبر ۲۰۲۲ تا جون ۲۰۲۳ تأکید داشته است. براساس این گزارش تورم از ۱۸،۳ درصد در ماه جولای ۲۰۲۲ به ۹،۱ درصد در ماه نومبر می رسد. در ماه اپریل تورم ۳،۵ درصد و در ماه جون به منفی ۰،۹۵ درصد نزول کرده است.

هر چند که به دلیل نبود یک سیستم دقیق اطلاعاتی این رقم ها دقیق نیستند و حدس و گمان و تخمین ها در آن دخیل می باشند اما به هر صورت می توان گفت تورم در مجموع روبه کاهش بوده است. اما موضوع اینجاست که چنین شاخص هائی به طور کلی بیانگر واقعیت اقتصاد جامعه افغانستان نیستند و نتیجه گیری بر اساس آن به معنای پنهان کردن واقعیت هائی است که جامعه و مردم افغانستان را به گرسنگی و فلاکت رسانده است. بانک جهانی بیش از آن که هدفش

دادن یک تصویر واقعی از اقتصاد افغانستان باشد تلاش می کند تا تصویر مقبولی هر چند محتاطانه ای از " برنامه های اقتصادی " طالبان ارائه دهد علی رغم این که خود بر تضاد بین تصویر ارائه شده از طالبان و واقعیت های جامعه افغانستان آگاه است به همین دلیل به صورت غیر عمد و حاشیه ئی به فقر اشاره کوتاه و گذرانی دارد و اضافه می کند که " علی رغم کاهش تورم نتوانسته بر فقر موجود فائق آید!! " اما تا آنجا که به مسأله تورم مربوط می شود چند نکته قابل ذکر است.

اول این که بعد از جهش بزرگ در قیمت های سوخت و مواد غذایی در دوران کوید و سپس در اثر جنگ اوکراین قیمت این مواد در یک سال گذشته تا حدی کاهش یافته است. دوم علی رغم کاهش تورم اما قیمت کالاها در مورد بسیاری از مواد لازم در افغانستان همچنان بالاست. تنها سرعت بالا رفتن قیمت ها کمتر شده است. باتوجه به گستردگی فقر همین کند شدن نرخ تورم تأثیری در زندگی اکثریت مردم ندارد و برای بسیاری همچنان کمر شکن است. به خصوص در شرایطی که وضعیت هیچ بخشی از جامعه (به غیر از طالبان و وابستگان به طالبان که در موقعیت استثنائی کسب ثروت قرار گرفته اند) بهتر نشده است. سوم این که علی رغم کند شدن سرعت تورم، قیمت ها بسیار بالاتر از سال ۲۰۲۱ است.

در حقیقت قیمت ها در کمتر از ۲ سال به مقدار زیادی افزایش یافته است آنها برای مردمی که یا عایدی ندارند و یا عایدشان کاهش یافته است. در جامعه ای که فقر بیداد می کند حتی اگر بخواهیم به آمار بانک جهانی اعتماد کنیم در حدود ۷۰ درصد جامعه امکان فراهم کردن غذای روزانه را ندارند. و این رقم در میان خانواده هائی که زنان سرپرست خانه می باشند تقریباً ۱۰۰ درصد است.

۲- در مورد ثبات ارزش افغانی

اما دلیل اصلی که باعث کاهش نرخ تورم و افزایش قیمت ها در حد ۴۴ درصد بوده عمدتاً به خاطر ثبات نسبی در ارزش افغانی در مقابل دیگر ارزها می باشد. اگر چه در بحبوحه تسلط طالبان و در هم گسیختگی سیاسی آن دوران، ارزش افغانی بشدت کاهش یافت اما بعد از مدتی توانست بیشتر ارزش از دست رفته خود را دوباره به دست بیاورد و در مجموع نسبت به اوایل سال ۱۴۰۰ تنها ۱۰ درصد از ارزش خود را از دست بدهد که این کاهش در مقایسه با کاهش ارزش ارزهای ایران، ترکیه و پاکستان ناچیز است. اما آنچه مهم است ثبات ارزش افغانی در سال گذشته نه بر پایه یک اقتصاد قدرتمند و یا در اصل بر پایه یک کارکرد درونی اقتصاد بلکه در نتیجه کمک های مالی اضلاع متحده امریکا و سازمان ملل متحد است. اگر کمک های "بشر دوستانه" در سابق به صورت کالا وارد می شد دیگر این کمک ها نقدی می باشند و معادل پولی آن از طریق ساختارهای مالی به بانک مرکزی افغانستان پرداخت می شود که این به ثبات ارزی کمک کرده است و از فرو ریختن حکومت طالبان جلوگیری به عمل آورده است.

طبق همان آمارهای بانک جهانی در سال ۲۰۲۲ به طور متوسط بیش از ۱۵۰ میلیون دلار ماهانه (یا ۱،۸۵ میلیارد دلار) به صورت نقدی برای کمک های "بشر دوستانه" و سایر خدمات حمایت کننده از طرف اضلاع متحده از طریق بانک مرکزی افغانستان پرداخت می شود. البته کل کمک هائی که از طریق سازمان ملل متحد در سال گذشته ارسال شده ۳،۷ میلیارد دلار می باشد که کمک مؤثری به ثبات ارزی افغانستان بوده است. این کمک ها در سال نو میلادی روبه افزایش است به طوری که در دو ماه اول سال ۲۰۲۳ (جنوری و فیبروری) نسبت به سال قبل نزدیک به ۵۰ درصد افزایش را نشان می دهد.

بنابراین ثبات ارزی نه بر اساس قدرت و یا کارکرد درونی اقتصاد افغانستان بلکه براساس تزریق پول نقد صورت گرفته است که نه تنها موقتی و مصنوعی است بلکه عواقب ناهنجاری را برای زندگی روز مره مردم در بر خواهد

داشت. از آنجا که این کمک ها سال هاست که دوام دارد نشانه اعتیاد و یا بیماری است که اقتصاد حکومت های افغانستان در سه دهه گذشته به آن مبتلا بوده اند. این اعتیاد و یا بیماری در پهلوی فقر، بیکاری، ممانعت و محدودیت های طالبان برای کسب و کارهای کوچک و متوسط، از تحرکات اقتصادی و یک کارکرد اقتصادی دینامیک حتی به شیوه های سرمایه دارانه جلوگیری به عمل آورده. اگر کمک های خارجی به دلایل مختلفی مثل بحران در کشورهای امپریالیستی و یا تشدید تضاد میان امپریالیست ها و یا تضاد آنها با طالبان... محدود شود، می تواند به مراتب تأثیرات شوک آورتی بر موقعیت اقتصادی و در نتیجه ارزش افغانی داشته باشد. این اثرات زودتر یا دیرتر خود را ظاهر خواهند ساخت. در حقیقت اقتصاد افغانستان به معنای واقعی در دومین سال فروپاشی خود قرار دارد و تنها با این کمک ها به صورت موقتی سرپا نگاه داشته شده است. به عبارت دیگر کمک های "بشردوستانه" در واقع تمایل این کشورها به کمک برای مردم افغانستان را انعکاس نمی دهد بلکه تلاشی است برای ثبات بخشیدن و تحکیم حکومت طالبان. هر چند چنین اوضاعی برای افغانستان اوضاع جدیدی نیست. اقتصاد افغانستان در سه دهه گذشته و به خصوص بیست و دو سال گذشته شدیداً وابسته به کمک های دولت های غربی بوده است. کمک های "بشردوستانه" یا خانه خراب کن امریکا و غربی ها در ۱۸ سال گذشته (بدون در نظر گرفتن مصارف ارتش امریکا) در حدود ۶۳ میلیارد دلار بوده استⁱⁱⁱ که به طور اوسط در سال تقریباً ۳،۵ بیلیون دلار می شود. همان مقداری که در سال گذشته به طالبان داده شد.

۳- در مورد جمع آوری مالیات:

نکته سومی که بانک جهانی در مورد ثبات اقتصادی در افغانستان به آن رجوع می کند، جمع آوری منظم مالیات از طرف طالبان است که ۲۱ درصد نسبت به سال ۲۰۲۳ افزایش داشته است بدین ترتیب تصویری داده می شود که دستگاه اداری طالبان با اتکاء به نظم و قانون در حال جمع آوری سیستماتیک مالیات است و شکل یک دولت عادی و نرمال به خود می گیرد: " در ۱۱ ماه اول سال مالیاتی ۲۲-۲۳ جمع آوری مالیات ۱.۹۵ میلیارد دلار بود که ۸۷ درصد بودجه را تشکیل داد." ^{iv}

اما ببینیم که منابع مالیات های گرفته شده کدامند. بخش اعظم منبع مالیات ها همانگونه که گزارش نیز به آن اشاره کرده از عایدات گمرکی است. از آنجا که اقتصاد طالبان در هم ریخته و در حال فروپاشی است و توزیع مواد غذایی عمدتاً از طریق کمک های خارجی صورت می گیرد، عایدات گمرکی عمدتاً برای مخارج دستگاه حکومتی طالبان مصرف می شود. بخش مهم دیگر مالیات ها از دهقانان، دکانداران، دستفروشان و کسبه کاران جمع آوری می شود و یا بهتر است گفته شود به زور گرفته می شود که کل درآمدها حتی بخشی از هزینه زندگی شان را هم تأمین نمی کند. در دوران اشرف غنی، هر والی هرولسوالی و یا ولایت درآمد و مصارف خود را از مردم و دهقانان به صورت نقدی و یا جنسی تأمین می کردند. این روال همچنان ادامه دارد اما به شیوه و فشار مستبدانه تری.

همچنین بخش دیگری از درآمد مالیات را هم دولت های خارجی تأمین می کنند. چرا که کمک دولت های خارجی به صورت نقدی است که در داخل به نهادهای مختلف پرداخت می شود و بخشی از آن تحت نام مالیات و دیگر عنوان ها باید به جیب حکومت طالبان برود. گزارش تازه اداره بازرسی ویژه امریکا موسوم به «سیگار» این مسأله را نیز تأیید می کند.^v

البته علی رغم گزارش سیگار که ژست مخالفت با این کار طالبان به خود گرفته است، دولت های غربی در واقع اعتراضی ندارند و منظورشان هم همین است که کمک ها را به صورت غیر مستقیم به طالبان برسانند.

با همه این تفصیلات باید گفته شود که این افزایش ۲۱ درصدی که بانک جهانی در گزارش از آن نام می برد اگر چه افزایش قابل ملاحظه ای به نظر می رسد اما از لحاظ مبلغ و در مقیاس بودجه های کشوری مبلغ بسیار ناچیزی است.^{vi}

۴- در مورد صادرات:

بالاخره چهارمین شاخصی را که بانک جهانی برآن تأکید دارد افزایش صادرات حکومت طالبان در یک سال اخیر است. «صادرات نیز در سال ۲۰۲۲ به مقدار قابل توجهی بالا بوده است. در سال ۲۰۱۹-۲۰۲۱ صادرات افغانستان ۰٫۸ میلیارد دلار بوده که در سال ۲۰۲۲ به ۱٫۹ میلیارد دلار افزایش یافته است. همین روند در دو ماه اول سال ۲۰۲۳ ادامه داشته که ۰٫۳ میلیارد دلار است و نسبت به دوره مشابه در سال قبل ۱۶ درصد افزایش را نشان می دهد.»^{vii}

گزارش بانک جهانی تا این حد بسنده می کند که از افزایش صادرات تعریف و تمجید کند تا تصویر قابل قبولی را که از طالبان می خواهد ارائه دهد تکمیل کند. اما اگر بیشتر به جزئیات نگاهی بیندازیم به بی بندوباری و در نظر نگرفتن ساده ترین اصول برای صادرات پی می بریم.

پیش از هر چیز از ۱٫۹ میلیارد دلار حجم صادرات افغانستان نزدیک به یک میلیارد دلار آن صادرات به پاکستان است به شمول نیم میلیارد دلار مواد غذایی مانند سبزیجات و میوه و نزدیک به نیم میلیارد دلار دیگر ذغال سنگ با قیمت ارزان. بقیه صادرات را هم مواد غذایی و منسوجات به هندوستان و بقیه کشورها تشکیل می دهد. صادرات حکومت طالبان به خارج سؤال های بسیاری را در بر دارد. اول این که در کشوری که بخش اعظم جامعه از کمبود مواد غذایی در رنج است چرا اجازه داده می شود که چنین حجمی از مواد خوراکی به پاکستان صادر و در حدود ۳۸۰ میلیون دلار دیگر مواد غذایی به هندوستان صادر شود. تولید مواد غذایی بخش مهمی از امنیت یک کشور است به خصوص در زمانی که بحران اقتصادی، خشکسالی و گرسنگی مردم آن کشور را تهدید می کند و فراتر از آن چنین بحرانهایی در حال وقوع است. در شرایطی که میلیون ها انسان در فقر و گرسنگی به سر می برند و به فاجعه های غیر قابل باوری مانند فروش طفل های خردسال، ازدواج دختران خردسال، می انجامد، امنیت غذایی کشور توسط تاجران و حاکمان طالب با پاکستان معامله می شود تا از یک طرف خوش خدمتی خود را به ارتش و استخبارات پاکستان بجا آورند و از طرف دیگر از قیل همین معاملات ملایان طالب به سرمایه داران و کمپرادور های نوین مبدل شوند. حرکتی که هیچ نشانه مثبتی ندارد بلکه به فقر و فلاکت و ستم و استثمار بیشتر توده های مردم افغانستان دامن خواهد زد.

طالبان با فقر و فلاکت مردم کاری ندارد. با مشکل بیکاری و چگونگی تأمین مواد غذایی مردم کاری ندارد، آن را به دست کشورهای غربی و سازمان ملل متحد سپرده و خود را با ایجاد ممنوعیت ها و محدودیت ها برای زنان و دیگر اقشار مشغول کرده است. ممنوعیت ها و محدودیت ها به شمول سرکوب مردم و بیرون کردن زنان از زندگی اجتماعی، هزاره ستیزی، سرکوب مردم در پنجشیر، اندراب ها، سالنگ، خوست و فرنگ، دایکندی و... و پروراندن گروه های تروریستی و غیره تنها موضوع کشورداری طالبان است. چنین کشورداری است که مورد تعریف و تمجید غرب و مقامات و نهادهای آن قرار می گیرد و نوید آینده ای با ثبات را به مردم افغانستان می دهد.

به طور خلاصه افزایش صادرات مواد غذایی و سوخت نه بر اساس موجودیت محصولات اضافی و یا مازاد تولید بلکه در شرایطی صورت می گیرد که مردم در گرسنگی به سر می برند و از مواد سوخت لازم بی بهره اند و بخش مهمی از سوختشان به صورت تیل از ایران وارد می شود. در چنین شرایطی طالبان برای راضی نگاه داشتن و تملق به ارتش و استخبارات پاکستان مواد غذایی و سوخت را با قیمت بسیار ارزان به پاکستان صادر می کند و از طرف دیگر سودی را به جیب حاکمان طالب می رساند تا سرمایه داران تازه به دوران رسیده ای پرورش یابند.

ادامه دارد

ⁱⁱ تونیت ذبیح الله مجاهد - ۲ جولای - ۱۱ سرطان @Zabehulah_M233 Tweeter:

ⁱⁱⁱ "سیگار" اداره بازرسی ویژه امریکا تخمین زده که دستکم حدود ۳۰ درصد از ۶۳ میلیارد دلار پول امریکا برای بازسازی افغانستان در ۱۸ سال ۲۰۰۲ تا ۲۰۱۹ - در زمان دولت پیشین که این اداره حسابرسی کرده است، تلف شده یا مورد تقلب و سوءاستفاده قرار گرفته است. موضوع این است که امریکا از سال ۲۰۰۲ تا ۲۰۱۹ و بشمول آن، ۶۳ میلیارد دلار به دولت های افغانستان کمک کرده است. از گزارش "سیگار" بی بی سی ۲۱ اپریل ۲۰۲۳ مطابق ۱ ثور ۱۴۰۲

^{iv} گزارش بانک جهانی - ۴ اپریل ۲۰۲۳

^v به گزارش بی بی سی ۲۱ اپریل ۲۰۲۳ - ۱ ثور ۱۴۰۲ - یک مسئول سازمان غیردولتی به "سیگار" گفته است طالبان برای بهره مند شدن از منابع مالی بین المللی که برای امور بشردوستانه و توسعه ای وارد کشور می شوند، تعرفه های گمرکی وضع می کنند، مالیات و عوارض را مستقیماً از سازمان های غیردولتی می گیرند. در همین حال، اداره "سیگار" می گوید نه وزارت خارجه و نه سربازرس ویژه برای بازسازی افغانستان بر آوردی از میزان دقیق و با جزئیات درآمدی که طالبان از هزینه ها و سایر پرداخت ها از اژانس های سازمان ملل متحد و سازمان های غیردولتی بدست آورده، ندارند.

^{vi} کامبیز رفیع پژوهشگر دانشگاه مطالعات آسیائی و آفریقائی لندن (SOAS) در مقاله ای تحت نام "گزارش بانک جهانی در مورد اقتصاد افغانستان؛ تانید طالبان یا دگم اندیشی اقتصاد نئوکلاسیک" که ۱۰ جون ۲۰۲۳ مطابق با ۲۰ جوزا ۱۴۰۲ در سایت فارسی بی بی سی فارسی انتشار یافته می نویسد: "اما اگر ارقام را به جای درصد در نظر بگیریم، این افزایش از ۳۱۲ میلیون دالر به ۳۷۷ میلیون دالر بوده که پول چندانی برای اقتصاد یک کشور نیست. در سال ۲۰۲۲ تمامی درآمد مالیه بر واردات افغانستان مساوی بود با تنها ۰.۴ درصد درآمد تنها یک شرکت امریکائی (آمازون) در این سال."

^{vii} از گزارش "بانک جهانی" در مورد اقتصاد افغانستان